

них послуг на фінансуванні інвестиційних проєктів і програм, шляхом:

– використання регуляторних та податкових стимулів для спрямування комерційними банками отриманих із зовнішніх ринків довгострокових валютних коштів у кредитування вітчизняних інвестиційних проєктів;

– формування механізмів державного страхування інвестиційних кредитів, у першу чергу виданих підприємствам, що розробляють та впро-

ваджують інновації і діяльність яких пов'язана зі значним інвестиційним ризиком та ін.

4. *Запровадження зміни орієнтирів співпраці з МФО*, коли за збереження вже здобутих і наявних відносин та рівня інтеграції у світовий фінансовий простір буде втілено інвестиційний цільовий підход у кредитній співпраці в напрямі не тільки фінансування державних інфраструктурних проєктів і програм, а й інвестиційного кредитування приватних суб'єктів української економіки.

1. Динаміка міжнародної інвестиційної позиції України. – Матеріали НБУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.bank.gov.ua. – Назва з екрана.
2. Розраховано автором за даними Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua.
3. Зовнішній борг України. Матеріали НБУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.bank.gov.ua. – Назва з екрана.
4. Кредитний портфель ЄБРР по секторам. – 05.06.2009 [Елек-

тронний ресурс]. – Режим доступу : www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/printable_article?art_id=217512. – Назва з екрана.

5. Р. Корнилюк ЄБРР в Україні: любов до своїх. – 30.11.2009 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.epravda.com.ua/publications/2009/11/30/218133/. – Назва з екрана.
6. Економіка України після кризи: орієнтири стратегічних реформ. – К. : НІСД, 2010. – 47 с.

S. Glushchenko

PARTICIPATION OF UKRAINE IN INTERNATIONAL FINANCIAL AND CREDIT COLLABORATION

Quantitative and quality characteristics, advantages and disadvantages of international financial and credit collaboration of Ukraine are generalized in the article, and also ways of more optimal implementation of such as a tool for the development of domestic economy.

Keywords: international financial and credit collaboration, international financial institute, investment credits.

УДК 336

Годунок К. Ю.

ІНВЕСТИЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ

У статті проаналізовано обсяг та структуру страхових резервів українських страхових компаній; розглянуто законодавчі аспекти інвестиційної діяльності страховиків; досліджено наявний стан розміщення тимчасово вільних коштів страхових компаній; розроблено пропозиції щодо механізму інвестування коштів страхових компаній.

Ключові слова: інвестиційний потенціал, резерви, активи страховиків.

Постановка проблеми

Світова практика свідчить, що страхові компанії посідають почесне місце серед інституційних інвесторів, надаючи не просто послуги страхування, а широкий спектр кредитно-фінансових

послуг, які можуть межувати з кредитуванням, інвестуванням. Проте в Україні роль страховика-інвестора недооцінено як на загальнодержавному рівні, так і на рівні менеджменту самої страхової компанії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Діяльність страхових компаній вивчали такі закордонні та вітчизняні вчені, як В. Базилевич, З. Ватаманюк, Е. Жуков, О. Заруба, Ю. Кравченко, Б. Міркін, А. Правдивцев, О. Ромашенко, В. Суторміна, Н. Ткаченко, Ф. Фабоцці, Т. Шульга та ін. Низка вчених досліджують інвестиційні можливості страхових компаній. В. М. Фурман комплексно дослідив і оцінив ризики в інвестиційній та фінансовій діяльності страхових компаній [10]. І. В. Майданченко на основі фінансової звітності страхових компаній аналізує структуру страхових резервів та причини нерозвиненості реального інвестування у сфері страхових відносин [5]. Німецькі дослідники Рікардо Джуччі, Фолькер Хенке досліджують структуру активів українських страхових компаній та дають рекомендації для удосконалення економічної політики держави щодо ринку страхових послуг [3].

Разом із тим, попри значну кількість публікацій на сьогодні немає досліджень механізмів інвестування страхових резервів в економіку України.

Метою статті є розгляд інвестиційного потенціалу суб'єктів страхового ринку України та визначити її місце і роль в економічних процесах країни.

Виклад основного матеріалу

Можливості ефективного здійснення інвестиційної діяльності визнаються інвестиційним потенціалом суб'єктів інвестування.

Інвестиційний потенціал визначає сукупну здатність підприємства здійснювати інвестиційну діяльність, причому ступінь інвестиційної активності й ефективність інвестування детермінуються рівнем та мірою використання цього потенціалу [5, с. 42].

Б. Л. Луців розглядає сутність інвестиційного потенціалу двояко: з одного боку, він є результатом ефективного використання потенційних можливостей підприємства, з іншого – фактором його подальшого розвитку за рахунок здійснення інвестиційної діяльності. Інвестиційний потенціал підприємства є динамічною категорією, адже його формування, стан і ступінь використання великою мірою визначаються як ендогенними, так і екзогенними факторами впливу. Ендогенні фактори зумовлені розвитком і рівнем ефективності використання інших часткових потенціалів підприємства – фінансово-економічного, виробничо-технологічного, інноваційно-інтелектуального, управлінського (організаційного), трудового, інформаційного тощо. Власне, це й зумовлює доцільність розгляду інвестиційного потенціалу в тісному взаємозв'язку з ними,

оскільки ігнорування останнього (тобто розгляд лише з позиції ресурсного підходу) означатиме розуміння і інвестиційного потенціалу лише як сукупності фінансових ресурсів для здійснення інвестиційної діяльності. Екзогенні фактори зумовлені станом і характеристиками макросередовища, в якому функціонує підприємство [4, с. 68].

Страховий сектор є однією з провідних галузей економіки. Економічний розвиток нашої країни великою мірою залежить саме від ступеня її розвитку. Покращення інвестиційного потенціалу страхового сектора дасть змогу раціональніше використовувати сукупність наявних у страхових компаній власних і залучених ресурсів.

Страхові компанії – один з найважливіших видів спеціальних небанківських кредитно-фінансових установ. Для них характерною є особлива форма залучення коштів – продаж страхових полісів. При розміщенні коштів страхові компанії конкурують з іншими кредитними установами. Головна стаття їхніх активів – облігації промислових компаній, акції, державні цінні папери. Страхові компанії поділяють на дві групи: ті, що здійснюють страхування населення; ті, які проводять страхування майна. Найбільшого поширення набули компанії першого типу. Вони продають страхові поліси, які дають можливість отримати компенсацію у разі смерті, хвороби тощо [6, с. 87].

Основними складовими інвестиційного потенціалу страхової компанії є кошти страхувальників, власний капітал та кошти, залучені у фонди (так, для ризикових страхових компаній характерна значна сума у статті Балансу «інша дебіторська зобов'язаність»). Формування власного капіталу здійснюється за рахунок внесків акціонерів або учасників із подальшим відрахуванням до резервів і фондів за умови формування додаткового фінансового результату від страхової, інвестиційної та інших видів діяльності.

Як правило, щорічне надходження коштів до страхових компаній у вигляді страхових премій та доходів від активних операцій набагато перевищує суму виплат володарям полісів. Це дає змогу цим компаніям збільшувати інвестиції у високодохідні довгострокові цінні папери, насамперед в облігації промислових компаній та в заставні під нерухомість.

Особливість інвестиційної політики страхових компаній полягає в тому, що акумульовані капітали належать індивідуальним страхувальникам і лише тимчасово перебувають у розпорядженні страхової компанії. Відповідно, інвестиційний портфель таких компаній має насамперед відповідати вимогам надійності, а вже потім – прибутковості.

Цим зумовлено певну консервативність інвестиційної політики страхових компаній – в

економічно розвинутих країнах саме вони є основним покупцем державних цінних паперів, що забезпечує для держави стабільне розміщення державних позик, а для страхових компаній – інвестиції в надійні цінні папери [7, с. 38].

Право страхових компаній інвестувати страхові резерви та інші кошти закріплено в Законі України «Про страхування» від 4 червня 1997 р. та Законі України «Про інвестиційну діяльність» від 18 вересня 1991 р. [1; 2]. Згідно зі ст. 31 Закону України «Про страхування», розміщення страхових резервів має проводитись страховиками на умовах диверсифікації, поверненості, прибутковості та ліквідності [2]. Крім того, цим Законом та Положенням про порядок формування, розміщення та обліку страхових резервів забороняється використання коштів страхових резервів для укладання договорів позики (кредитних договорів) з фізичними та юридичними особами.

Згідно з п. 8.2 розпорядження Державної комісії регулювання ринків фінансових послуг «Про затвердження Правил формування, обліку та розміщення страхових резервів за видами страхування, іншими, ніж страхування життя» № 2875 від 26 листопада 2004 р., величина окремих категорій активів, у тому числі в іноземній валюті, приймається для подання технічних резервів у таких обсягах (табл. 1).

Згідно з п. 3.1.4 згаданого вище розпорядження Державної комісії регулювання ринків фінансових послуг величина окремих категорій активів, у тому числі в іноземній валюті, приймається для подання страхових резервів страхування життя в таких обсягах (табл. 2).

З метою захисту страхувальників від невиконання страховиком своїх зобов'язань встановлюється державний контроль за інвестиційною діяльністю. Директивами ЄС визначено розміри обсягів інвестицій страхових резервів, а саме: вкладення в нерухомість – не більше 10 % за-

гального обсягу резервів за кожним об'єктом; вкладення в акції, які котируються, та гарантовані кредити – не більше 10 % розміру резервів за кожним із видів зазначених вкладів; інвестиції в незабезпечені кредити – не більше 5 % за кожним їх видом; в акції, що не котируються, – не більше 10 % у сукупності вкладень; у готівку – не більше 3 % загальної суми резервів [10, с. 108].

З розвитком страхового ринку, збільшенням обсягів страхових операцій, насамперед зі страхування життя, збільшенням розміру страхових резервів та власних коштів страховика зростає роль страхової системи в інвестиційному процесі нашої країни. Але обсяг коштів, акумульованих страховиками, на відміну від банківських, ще малий. Це тому, що розмір статутних фондів страхових компаній значно менший, ніж розмір таких самих фондів банків.

Динаміку активів та обсягів страхових резервів страховиків за січень–червень 2008 р. – перше півріччя 2010 р. зображено на рис. 1.

Станом на 30 червня 2010 р. обсяг загальних активів страховиків становив 43 166,2 млн грн, що на 2,8 % більше, ніж на відповідну звітну дату 2009 р., а величина активів, визначених ст. 31 Закону України «Про страхування», збільшилась на 6,5 % (до 24 435,9 млн грн), відповідно.

Разом з тим, основною проблемою для страховиків залишається недостатність ліквідних фінансових інструментів для проведення ефективної політики інвестування коштів у зв'язку з призначенням тимчасової адміністрації в банківських установах, у яких відкриті депозити страховиків, зростанням ризику невиконання зобов'язань перестраховиками-резидентами.

Розміщення страхових резервів здійснюється згідно зі статтею 31 Закону України «Про страхування», де визначено перелік активів за відповідними категоріями. Станом на 30 червня 2010 р. обсяг активів, дозволених для представ-

Таблиця 1. Обмеження на величину інших активів страхування, ніж страхування життя

Розділ технічного резерву		Обмеження	Примітка	% від загального розміру технічних резервів
Акції й облигації	Облігації українських емітентів, якими торгують на фондовій біржі й ГІС, що пройшли процедуру лістингу	Не більше 30 %	Не більше 5 % в облигації одного емітента, що здійснює діяльність не менше 5 років	Не більше 40 %
	Акції й облигації іноземних емітентів	Не більше 30 %	Не більше 5 % в облигації одного емітента, що здійснює діяльність не менше 5 років	
	Акції й облигації емітентів, що здійснюють діяльність менше 5 років	Не більше 10 %	Не більше 3 % в облигації одного емітента	
Цінні папери, емітовані державою				Не більше 40 %

Таблиця 2. Обмеження на величину активів страхування життя

Розділ технічного резерву		Обмеження	Примітка	% від загального розміру технічних резервів
Облігації	Облігації українських емітентів, якими торгують на фондовій біржі й ТІС, що пройшли процедуру лістингу	Не більше 40 %	Не більше 10 % в облігації одного емітента, що здійснює діяльність не менше 5 років	Не більше 50 %
	Облігації іноземних емітентів	Не більше 20 %	Емітент повинен здійснювати діяльність не менше 10 років	
	Облігації емітентів, що здійснюють діяльність менше 5 років	Не більше 10 %	Не більше 3 % в облігації одного емітента	
Облігації місцевих позик				Не більше 10 %

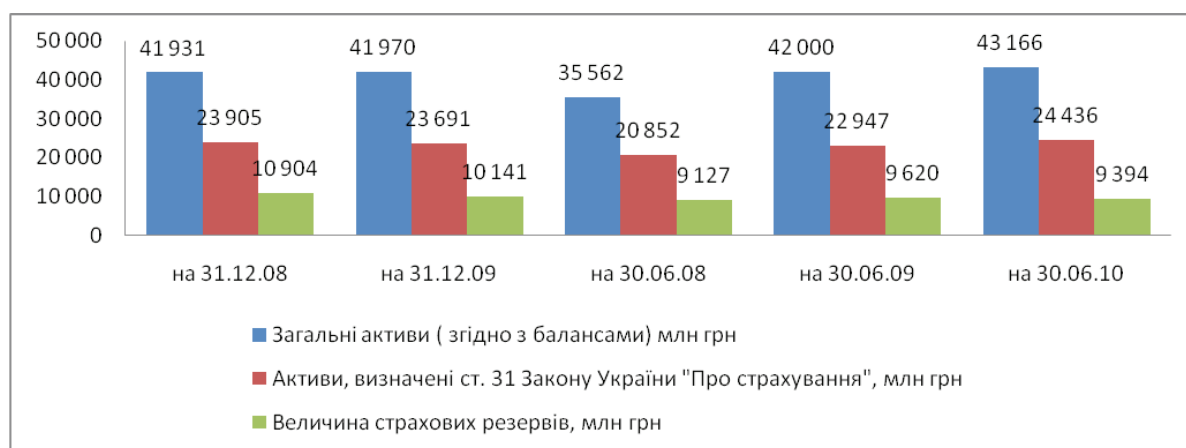

Рис. 1. Динаміка активів та обсягів страхових резервів страховиків за 2008–2009 рр. та станом на 30 червня 2010 р. [8]

лення коштів страхових резервів, становив 24 435,9 млн грн (на 1 488,9 млн грн більше, ніж на відповідну дату 2009 р.), які використано з метою представлення коштів страхових резервів у розмірі 9 393,5 млн грн.

На рис. 2 відображено структуру загальних активів, дозволених для представлення коштів страхових резервів (ст. 31 Закону України «Про страхування»).

На рис. 3 зображено структуру активів, якими представлено кошти страхових резервів станом на 30 червня 2010 р.

Оптимізація процесу управління інвестиційним потенціалом є доволі актуальним завданням страховиків. Вибір моделі управління залежить від розміру та фінансових можливостей компанії, обраної інвестиційної політики, наявності прямих та непрямих державних обмежень або стимулів до вибору інвестиційних партнерів, умов їхньої діяльності тощо.

Більшість страхових компаній не має ретельно розробленої інвестиційної стратегії та вкладає кошти у фінансові інструменти афілійованих структур чи у банківські депозити. З розвитком страхового ринку у частині його реального сегмента потреба у безпечному та ефективному розміщенні коштів страхових компаній зростатиме. Вирішити це завдання можна лише за умови наявності відповідного інформаційного та кадрового забезпечення. Страхові компанії, надаючи послуги з покриття ризиків, самі відчувають потребу у професійних управлінцях, в першу чергу на фондовому ринку [10, с. 110].

Результати опитування [9, с. 14] засвідчили, що 70,6 % респондентів при організації інвестиційної діяльності користуються послугами штатних фахівців; по 23,5 % – компанії з управління активами та позаштатних консультантів і лише 5,9 % – дочірньої інвестиційної компанії.

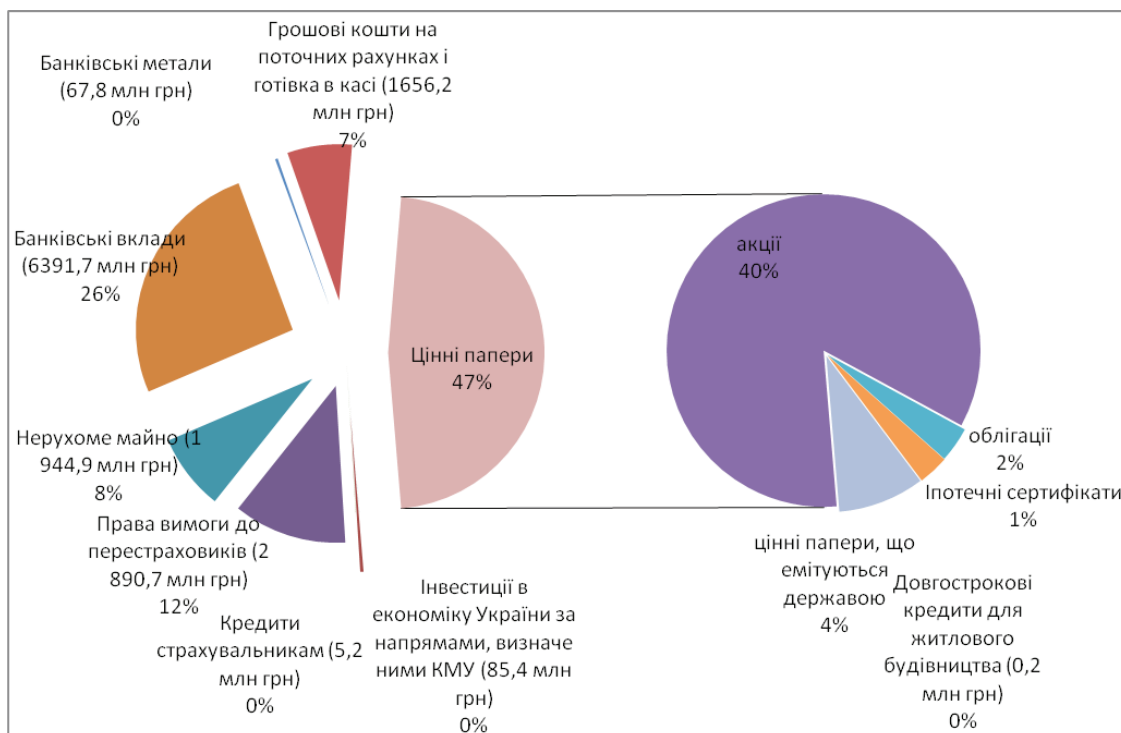

Рис. 2. Структура активів, дозволених для представлення коштів страхових резервів (ст. 31 Закону України «Про страхування») станом на 30.06.2010 р. (млн грн, %) [8]

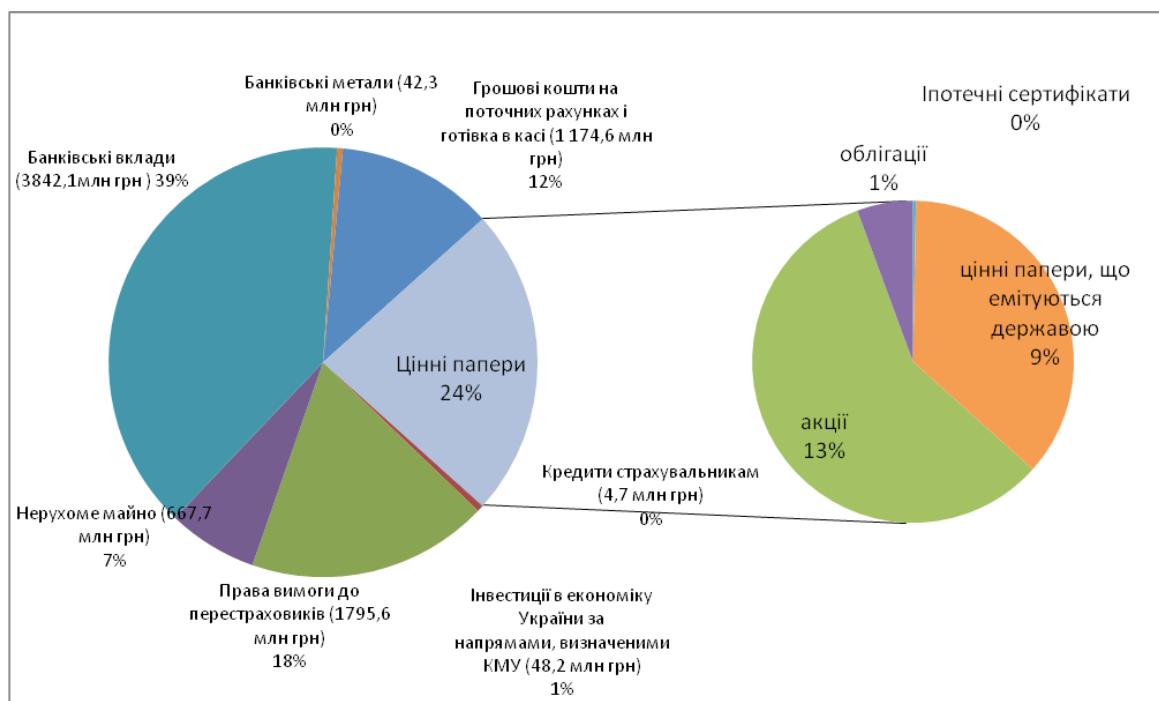

Рис. 3. Структура активів, якими представлено кошти страхових резервів, станом на 30.06.10 р. (млн грн, %) [8]

Розглядаючи структуру активів страхових компаній, необхідно зазначити, що понад 50 % припадає на депозити й грошові кошти. Беручи до уваги низьку прибутковість цього інструменту, можна сказати, що невисокий інвестиційний

дохід забезпечується саме розміщенням вільних коштів на депозитах.

Портфель розміщення активів страховиків потребує оптимізації, а потенціал фондового ринку використовується менше ніж на 45 %.

Шляхи оптимізації інвестиційного портфеля страхових компаній:

1. Інвестування в інститути спільного інвестування – не більше 5–10 % суми страхових резервів.

2. Довірче управління активами – не більше 35 % суми страхових резервів [10, с. 112].

Висновки

Інвестиційний потенціал страхових компаній України визначають два фактори: обсяг ресурсів, якими вони володіють, і термін, протягом якого ці ресурси можуть використовуватись. Ріст інвестиційного капіталу зумовлений такими чинниками: наявністю страхових резервів, що збільшуються з розширенням страхових операцій, та власним капіталом. У зв'язку з тим, що обсяг резервів і термін, на який вони розміщуються, перетворюють страхові компанії на най-

потужніші фінансово-кредитні інститути, страхову справу має бути визнано стратегічним сектором економіки.

Ефективно організована інвестиційна діяльність певною мірою забезпечує якість страхових послуг і визначає ринкову позицію страховика.

Ріст страхових резервів і жорсткість вимог регулятора актуалізують питання управління активами – це зумовлює необхідність створення відповідної інфраструктури (ризик-менеджмент, аналітика, управляючі портфелем), а обмеженість інструментів на фінансовому ринку розподілить ресурси страхових компаній між банківськими депозитами, акціями й облігаціями.

До пріоритетних напрямів подальшого дослідження цієї тематики варто віднести поглиблення теоретичного обґрунтування важливості інвестиційної функції вітчизняного страхового ринку; розробку рекомендацій щодо посилення інвестиційного потенціалу страхового ринку.

1. Закон України «Про інвестиційну діяльність» від 18 вересня 1991 р. зі змінами і доповненнями.
2. Закон України «Про страхування» від 4 червня 1997 року зі змінами і доповненнями.
3. Джуччі Р. Значення ринку страхування для економічного розвитку в Україні: аналіз та рекомендації для економічної політики / Р. Джуччі, Ф. Хенке // Страхова справа. – 2004. – № 1. – С. 70–75.
4. Луців Б. Л. Інвестиційний потенціал банківської системи України / Б. Л. Луців, Т. Б. Стечишин // Фінанси України. – 2009. – № 9. – С. 67–77.
5. Майданченко І. В. Інвестиційна діяльність страхових компаній – шлях до економічного зростання / І. В. Майданченко // Науково-технічна інформація. – 2006. – № 3. – С. 41–44.
6. Осадець С. С. Страхування : підручник / С. С. Осадець. – К. : КНЕУ, 2002. – 599 с.
7. Парашак О. Стратегічних інвесторів на всіх вистачить! В Україні назріває інвестиційний та портфельний «бум» / О. Парашак // Страхова справа. – 2007. – № 2. – С. 36–66.
8. Підсумки діяльності страхових компаній за I півріччя 2010 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : // <http://forinsurer.com/files/file00343.pdf>. – Назва з екрана.
9. Сорока Л. Ю. Інвестиційна політика компаній зі страхування життя / Л. Ю. Сорока // Страхова справа. – 2009. – № 21. – С. 12–17.
10. Фурман В. М. Ризики в інвестиційній та фінансовій діяльності страховика / В. М. Фурман // Фінанси України. – 2008. – № 2. – С. 107–114.

K. Godunok

INVESTMENT POTENTIAL OF INSURANCE COMPANIES

Analysis of the scope and structure of insurance reserves, consideration of legal aspects of investment activities in the insurance area, investigation of the current state of temporarily surplus funds, and made proposals on the mechanism of insurance companies' investment are shown in the article.

Keywords: investment potential, reserves, assets of insurer.